

Negacija u engleskome i hrvatskome jeziku

Iva Nazalević Čučević

(Irena Zovko Dinković: *Negacija u jeziku: Kontrastivna analiza negacije u engleskome i hrvatskome jeziku*, Hrvatska sveučilišna naklada: Zagreb 2013.)

1. Uvod

Irena Zovko Dinković docentica je na Katedri za engleski jezik Odsjeka za anglistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, gdje predaje kolegije iz sintakse i psiholingvistike. U svojem znanstvenome radu posvećena je kontrastivnoj analizi sintakse engleskoga i drugih jezika, semantičkim i pragmatičkim aspektima jezika te suodnosu jezika, uma i kulture. Godine 2007. doktorirala je s disertacijom naslovljenom *Negacija u engleskom i hrvatskom jeziku*. Analiza negacije u hrvatskome i njezina usporedba s engleskim tema je i njezine knjige objavljene 2013. *Negacija u jeziku: Kontrastivna analiza negacije u engleskome i hrvatskome jeziku*. Usporedba negacije u hrvatskome i engleskome jeziku obuhvaća opis položaja i uporabe negacije, sredstava njezina izražavanja, doseg negacije, odnos negativne riječi s finitnim glagolom te odnos negacije i pragmatike. Dajući iscrpan opis negacije u hrvatskome jeziku, knjiga Irene Zovko Dinković predstavlja i prvu sustavnu i cjelovitu analizu negacije u hrvatskome jeziku. Opis rečenične negacije u hrvatskome i engleskome jeziku, te u nešto manjoj mjeri negacije na leksičkoj i sastavničkoj razini, autorica temelji ponajprije na funkcionalnim pristupima koji naglašavaju komunikacijski vid jezika, a sintaksu proučavaju kroz međudjelovanje sa semantikom i pragmatikom. U ovome će se prikazu najviše pozornosti posvetiti autoričnoj analizi negacije u hrvatskome jeziku. Primjeri koji se navode u prikazu preuzeti su iz knjige.

2. Struktura knjige

Građa je knjige predstavljena u pet poglavlja. Sadržaj je poglavlja problemski razložen na potpoglavlja. U prvome poglavlju autorica jezgrovito i jasno uvodi u problematiku tretiranu u knjizi navodeći poticaje za razmatranje negacije u jeziku i naznačujući teorijski okvir, strukturu knjige te aktualnost i vrijednost opisa negacije u hrvatskome i njegovu usporedbu s engleskim, ali i s drugim jezicima. U drugome poglavlju razmatra vezu između logičke negacije i negacije u jeziku. Treće poglavlje donosi pregled raznih tumačenja negacije u engleskome jeziku u okviru važnijih teorija formalnoga i funkcionalnoga usmjerenja. U četvrtome poglavlju sustavno obrađuje različite vidove negacije u hrvatskome standardnome i govorenome jeziku te utvrđuje sličnosti i razlike između negacije u hrvatskome i engleskome jeziku, analizirajući koliko su teorijske postavke utemeljene na svojstvima engleskoga primjenjive na hr-

vatski jezik. Peto, zaključno, poglavlje predstavlja sustavnu, konciznu i uvjerljivu sintezu svih relevantnih spoznaja i činjenica o negaciji u jeziku iznesenih u prethodnim poglavljima. Knjiga sadrži popis literature. Obaseže 261 stranicu.

2.1. Prvo poglavlje

U prvome poglavlju (*Uvod*) autorica ističe da je negacija, kao predmet proučavanja logike, filozofije i lingvistike, još uvijek nerasvijetljena pojava. Posebno je marginaliziranom i neobrađenom nalazi u hrvatskome jezikoslovlju. Obrazlaže da knjigu započinje prikazom tumačenja negacije u engleskome jeziku, jer je negacija u engleskome izuzetno dobro obrađena, a nastavlja sustavnim prikazom negacije u hrvatskome jeziku, razmatrajući i neka osnovna pitanja koja povezuju negaciju u jeziku s logičkom negacijom. Ukratko naznačuje teorijski okvir svojega opisa negacije uz napomenu da prednost daje funkcionalnim pristupima koji uvažavaju komunikacijski vid jezika, ključan za razumijevanje lingvističke negacije. Kao predmet proučavanja izdvaja položaj niječne jedinice u rečenici i doseg, odnos negativne riječi s finitnim glagolom te odnos negacije i pragmatike. Ističe da je naglasak na pojavama niječne polarnosti, dvostruke negacije, niječnoga slaganja te odnosa negacije i informacijske strukture. Navodi da je analiza negacije u hrvatskome jeziku utemeljena najvećim dijelom na *Hrvatskome nacionalnome korpusu (HNK)* te manjim dijelom na primjerima preuzetima iz medija i jezične prakse te da se iscrpno opisuju položaj i uporaba negacije, sredstva njezina izražavanja i slavenski genitiv, negacija u rečenicama različite priopćajne svrhe, niječni neodređeni izrazi, dvostruka negacija i niječno slaganje, dok su u nešto manjemu obimu obrađeni odnos negacije i modalnih glagola, negacije i kvantifikatora, sastavnička negacija, inherentno niječne riječi te ekspletivna negacija. Smatra da će knjiga pridonijeti boljemu razumijevanju negacije u jeziku, temeljitijemu tumačenju negacije i njezina suodnosa s ostalim dijelovima jezičnoga sustava u hrvatskome, kroz usporedbu s engleskim i s drugim jezicima, te boljemu razumijevanju čimbenika koji utječu na sintaktičko izražavanje negacije u jezicima općenito.

2.2. Drugo poglavlje

U uvodnome dijelu drugoga poglavlja, *Negacija u logici i lingvistici*, autorica najavljuje da će se u poglavlju razmatrati pitanja koja se odnose na Aristotelove pojmove suprotnosti i proturječnosti, postojanje (ili nepostojanje) simetričnosti između potvrđenih iskaza i činjenica i njihovih niječnih parnjaka te na prirodu nepostojanja stvari u izvanjezičnoj stvarnosti, tj. negaciju u jeziku. U potpoglavljima *Suprotnost i proturječnost*, *Priroda niječnih tvrdnji*, *Odnos potvrdnoga i niječnoga* te *Negacija u prirodnim jezicima* autorica raščlanjuje odnose u logici i jeziku. Navodi kako je određenje negacije različito unutar tih dviju disciplina unatoč tvrdnji da je potvrdnost temeljna jer prethodi (logički i ontološki) negaciji koja je iz nje izvedena. Utvrdivši da je negacija u jeziku mnogo složenija pojava, koju je teže preciznije odrediti, daje sažet pregled tumačenja negacije u anglofonij jezičnoj literaturi te u hrvatskome jezikoslovlju. Zaključuje da

negacija u prirodnim jezicima obuhvaća raznorodne pristupe načinu njezina izražavanja i prikazivanja, sintaktičkim posebnostima, značenjskim implikacijama i pragmatičnoj ulozi koju ima u komunikaciji i mišljenju te smatra da bi bilo najprihvatljivije rečeničnu negaciju tumačiti kao logički postupak kojim na značenjskoj razini predikat odriče subjektu neko inherentno ili privremeno svojstvo, poriče neki njegov čin ili postojanje situacije te da se na sintaktičkoj razini rečenična negacija ostvaruje stavljanjem niječne čestice *ne* neposredno ispred predikata. Smatra da u prirodnim jezicima svaka niječna tvrdnja ne pretpostavlja nužno svoj potvrdni parnjak niti ima uvijek negativno značenje, tj. da govornici pri izricanju niječne tvrdnje polaze od situacije u izvanjezičnome svijetu, a ne od potvrdne tvrdnje koju preoblikuju. Navodi i kako negacija u jeziku obuhvaća pojave koje u logici nisu prisutne (npr. ekspletivna negacija) te kako su neke pojave dijelom zajedničke i jednoj i drugoj disciplini (npr. dvostruka negacija, niječno slaganje). U potpoglavlju *Formalni i funkcionalni pristupi u lingvistici* daje pregled tih dvaju temeljnih usmjerenja u sintaksi, iz kojih se, uglavnom na temelju engleskoga jezika, iznjedrila većina općeprihvaćenih postavki o jezičnoj negaciji.

2.3. Treće poglavlje

Treće poglavlje, *Negacija u engleskome jeziku*, čini pregled sredstava izražavanja negacije u engleskome jeziku, analizu položaja i dosega niječne riječi, pregled opisa negacije u teorijama koje mahom slijede utjecaj generativne gramatike, a koje nastoje utvrditi sintaktički status negacije, te pregled opisa negacije u teorijama ograničenja i funkcionalnim pristupima. U nastavku se poglavlja detaljnije analiziraju odnos negacije i pragmatike, pristup negaciji s gledišta informacijske strukture, pregled jedinica niječne polarosti, te prikaz pojava dvostruke negacije i niječnoga slaganja, teme čija je analiza utemeljena na semantičkome tumačenju negacije lingvista funkcionalnih pristupa.

Analizu negacije u engleskome Irena Zovko Dinković započinje sustavnim prikazom sredstava izražavanja negacije. Razglaba o problemima razvrstavanja negativnih riječi *no* i *not* u određenu vrstu dotičući se i njihova podrijetla. Navodi i ostale načine izražavanja negacije u engleskome. To su neodređene zamjenice, pridjevi, prilozi (npr. *no one, none, nothing*), prilozi tipa *scarcely* i *hardly*, te leksička sredstva koja podrijetlom nisu niječne riječi, ali nose niječno značenje (npr. *doubt, deny*). Navodi kako se negacija u engleskome jeziku izražava sintaktički, odnosno niječnom česticom bez fleksije, pri čemu finitni glagol ostaje isti kao u potvrdnoj rečenici, te konstrukcijama s niječnom česticom i *lažnim* pomoćnim glagolom *do*. Negacija se u engleskome iskazuje i morfološki, tj. niječnim afiksom *-n't* na pomoćnome i modalnome glagolu.

O pomoćnome glagolu *do* i skraćenom obliku riječi *not -n't* (kontrahirana negacija), njihovoj uporabi i statusu u relevantnim teorijama, autorica govori u zasebnim potpoglavljima.

U nastavku poglavlja autorica podsjeća na važnost položaja niječne riječi u proučavanju negacije, koja proistječe iz toga što je relativno fiksna i u jezicima koji imaju slobodan red riječi te zato što niječna riječ na istome položaju može imati različit doseg nad ostalim dijelovima rečenice (npr. *Linda may not go to the party*), pri čemu se

mijenja i moguće značenje rečenice. Zovko Dinković navodi kako je pitanje mjesta niječne riječi u rečeničnoj strukturi usko povezano s tumačenjima njezina sintaktičkoga statusa, kojima se posvećuje iznoseći argumente pristupa koji negaciju tumače kao funkcionalnu projekciju NegP (niječni izraz) u prikazu sintaktičke strukture i onih koji negaciju smatraju jednim od univerzalnih (modalnih) operatora, te ih sve kritički propituje. U tome smislu daje prikaz tumačenja rečenične negacije u okviru ranih generativnih teorija (referira se na pretpostavke i tumačenja N. Chomskog, E. S. Klime, J. J. Katza, P. Postal), teorije načela i parametara (navodi stavove N. Chomskoga, J. Y. Pollocka, J. Ouhalle, M. I. Lake, L. Haegeman, R. Zanuttini), minimalističkoga programa (N. Chomsky) i teorija ograničenja (J. B. Kim). Za razliku od teorija koje su neposredno proizašle iz generativne gramatike ili slijede njezin utjecaj, odnosno teorije načela i parametara, a koje zanima položaj negacije, funkcionalne pristupe zanima njezin doseg, međudjelovanje s pojavnostima poput modalnosti ili informacijske strukture te problem niječnoga slaganja i niječne polarnosti. Prije analize problema koji zaokupljaju teoretičare funkcionalnoga usmjerenja, autorica daje sažet uvod u funkcionalnu gramatiku i njezino tumačenje negacije s obzirom na pitanje predikacije, modalnosti i dosega (referira se na S. C. Dika, M. A. K. Hallidaya, F. De Haana, K. Lambrechta). U zasebnim se poglavljima usredotočuje na odnos negacije i pragmatike (izdvaja stavove i tvrdnje N. Burton-Roberts, L. R. Horna, R. Carston, M. P. Jordana) te negacije i informacijske strukture (osvrće se na mišljenja K. Lambrechta, R. D. Van Vallina i R. J. LaPolle), obrađuje distribuciju i uporabu jedinica niječne polarnosti (navodi zaključke J. Hoeksema, P. Kahrela) te dvostruku negaciju i niječno slaganje (referira se na tumačenja W. A. Ladusawa, T. van der Woudena i F. Zwartsa, H. De Swart, A. Giannakidou).

Na kraju poglavlja autorica obrazlaže zbog čega prednost daje funkcionalnim pristupima nad generativnima kad je riječ o negaciji, ali i ostalim pojavnostima u jeziku. Smatra da je odnos između fiksnoga položaja negacije i njezina dosega i značenja nemoguće protumačiti samo položajem niječnoga morfema. Nedostatkom generativnih teorija smatra neuvažavanje komunikacijskoga aspekta jezika i ostalih čimbenika ključnih za razumijevanje jezične negacije poput konteksta, intonacije, fokusa itd.

2.4. Četvrto poglavlje

Iscrpno opisujući sredstva izražavanja negacije u hrvatskome, glagol *nemati*, slavenski genitiv, položaj i uporabu negacije, negaciju u upitnim i zapovjednim rečenicama, negaciju i modalne glagole, sastavničku negaciju, inherentno niječne riječi, ekspletivnu negaciju, odnos negacije i kvantifikatora, niječne neodređene izraze te dvostruku negaciju i niječno slaganje, četvrto poglavlje (*Negacija u hrvatskome jeziku*) donosi prvu sustavnu analizu negacije u hrvatskome standardnome i govorenome jeziku, čemu je prethodilo ekscerpiranje primjera iz *Hrvatskoga nacionalnoga korpusa* i drugih izvora (npr. novine, časopisi, izvorni govornici).

U potpoglavlju *Sredstva izražavanja negacije u hrvatskome* autorica daje pregled tumačenja značenja, položaja i uporabe negacije u postojećim hrvatskim gramatikama.

Njezina je postavka da se nijekanje u hrvatskome postiže uporabom niječnih riječi *ne* i *ni*, prefiksa *ne-* i *ni-* te veznikom *niti*, čiju uporabu detaljno obrazlaže. Razlikujući prefiks *nē-* s produljenim samoglasnikom od prefiksa s kratkim samoglasnikom *ně-* i čestice *ně*, te niječnicu *nī-* s dugim vokalom od niječnice *nĩ-* s kratkim vokalom i čestice *nĩ*, koja uvijek ima kratak vokal, sažeto i pregledno prikazuje njihovu distribuciju i uporabu i u tablici iz koje je razvidno da se prefiksom *nē-* na prezentu pomoćnoga glagola *htjeti* izražava rečenična negacija te da je i na svim oblicima glagola *nemati*. Prefiksom *ně-* tvore se inherentno niječne riječi (imenice, pridjevi i prilozi) koji su morfološki povezani s potvrdnim parnjacima. Prefiksom *nī-* na prezentu glagola *biti* izražava se rečenična negacija, dok prefiks *nĩ-* sudjeluje u tvorbi niječnih neodređenih zamjenica. Česticom *ně* izražava se i rečenična (negacija u sintetskim glagolskim oblicima te na aoristu pomoćnoga glagola *biti*) i sastavnička te ekspletivna negacija. Česticom *nĩ* izražava se sastavnička negacija te se rabi kao niječna pojačajna čestica. Engleski sustav niječnica smatra bitno drukčijim od hrvatskoga. Naime u engleskome se rečenična negacija izražava pomoću niječnoga oblika *lažnoga* pomoćnoga glagola *do* u sintetskim oblicima te pomoćnih glagola *have* i *be* u analitičkim oblicima, koji se mogu nijekati ili česticom *not*, ili afiksom *-n't*. Bitna je razlika i u tome što se niječnica kojom se izražava rečenična negacija uvijek nalazi neposredno iza finitnoga glagola. Niječnice *no* i *not*, kojima se izražava sastavnička negacija, nalaze se ispred dijela koji niječu. Inherentno niječne riječi morfološki povezane sa svojim potvrdnim parnjacima tvore se dodavanjem prefiksa latinskoga podrijetla *un-*, *in-* i *dis-*.

Irena Zovko Dinković posebna potpoglavlja posvećuje glagolu *nemati* i slavenskomu genitivu. Navodi kako glagol *nemati*, jedina niječna glagolska složenica koja postoji kao parnjak potvrdnomu obliku, uz potpunu paradigmu prezentskih oblika, ima i oblike glagolskoga pridjeva radnoga, glagolskoga priloga sadašnjega, glagolsku imenicu te zapovjedne oblike. Pozivajući se na relevantnu literaturu o rečeničnoj negaciji i egzistencijalnim predikatima, obrazlaže razliku između egzistencijalnoga i ne-egzistencijalnoga glagola *nema*. Uz egzistencijalno značenje glagola *nema* analizira i slavenski (negacijski) genitiv, navodeći i ostale konstrukcije u kojima se može javiti ovaj tip genitiva.

O položaju i uporabi negacije autorica govori u zasebnome poglavlju, u kojemu navodi kako se pri izražavanju rečenične negacije u hrvatskome niječna čestica pojavljuje nalijevo od finitnoga elementa koji je u hrvatskome lični glagolski oblik. Također utvrđuje da je osnovni način izražavanja negacije u hrvatskome i engleskome sintaktički, pri čemu se hrvatski služi niječnom česticom bez fleksije, a engleski kombinacijom niječne čestice bez fleksije i *lažnoga* pomoćnoga glagola *do*. Oba se jezika služe i morfološkim sredstvom, tj. niječnicom kao afiksom na glagolu (prezent pomoćnih glagola *biti* i *htjeti* u hrvatskome, afiks *-n't* u engleskome). Razmatrajući položaj negacije, navodi kako je niječna čestica *ne* nenaglasnica, tj. prednaglasnica, jer se izgovorno naslanja na riječ iza sebe. Riječca *ne*, prefiksi *ne-* i *ni-*, kad se rabe za izražavanje rečenične negacije, nalaze se nalijevo od glagola koji niječu te se nijedan drugi rečenični dio *ne* može naći između niječnice i finitnoga elementa. Referirajući se na funkcionalne pristupe koje zanimaju različite sintaktičke i prozodijske struk-

ture koje izražavaju isti propozicijski sadržaj, tj. fokus i njegova struktura, uz koju je vezan i doseg negacije, autorica zaključuje da se hrvatski za označavanje fokusa koristi i prozodijom i promjenom reda riječi, odnosno njihovom kombinacijom, dok se engleski služi isključivo prozodijom.

U potpoglavlju *Negacija u upitnim i zapovjednim rečenicama* Irena Zovko Dinković analizira uporabu i načine tvorbe niječnih upitnih rečenica te upozorenja i zabrana u hrvatskome standardnome jeziku.

Potpoglavlje *Negacija i modalni glagoli* donosi analizu negacije uz modalne glagole *htjeti, morati, trebati, smjeti i moći*, koji su i u hrvatskome i u engleskome finitni elementi uz koje se veže negacija. Autorica raspravlja o mogućnostima dvosmislene interpretacije niječnih rečenica s nekim modalnim glagolima u engleskome, što nije slučaj u hrvatskome. Ovu pojavu analizira s obzirom na položaj negacije i njezin doseg.

Analizirajući sastavničku negaciju, podsjeća na sredstva njezina izražavanja, te oprimjereno obrađuje njihovu distribuciju, upozoravajući na specifičnosti zanijekanih pridjeva i priloga u suprotnim nezavisno složenim rečenicama, zanijekani infinitiv u službi predikatnoga imena, subjekta te izravnoga objekta, riječi koje se mogu umetnuti između negacije i pridjeva, priloga i imenica, te na (ne)mogućnost izražavanja značenja rečenica s niječnim oblicima pridjeva, priloga i infinitiva uporabom rečenične negacije. Razmatra i sredstva nijekanja glagolskih pridjeva i priloga te uporabu i značenje njihovih niječnih oblika.

Inherentno niječne riječi dijeli u dvije skupine. U prvoj su one koje se tvore dodavanjem afiksa na pozitivni oblik pridjeva (npr. *privlačan – neprivlačan*), imenice (npr. *postojanje – nepostojanje*) i priloga (npr. *ugodno – neugodno*). Također upozorava na postojanje niječnih oblika pridjeva izvedenih od emotivno pozitivnih osnova uz koje ne postoje paralelne emotivno niječne osnove iz kojih bi se izveli pozitivni oblici (npr. *neprikladan, neizmjeran, nezgodan*) i njihove posebnosti. Raspravlja i o mogućnosti nijekanja pridjeva *mali* i *veliki* te priloga *malo* česticom *ne*, upozoravajući na kontekste u kojima su ti oblici međusobno zamjenjivi bez promjene u značenju i na kontekste u kojima to nije slučaj. Govoreći o niječnim oblicima glagolskoga pridjeva *trpnoga*, argumentirano i oprimjereno obrađuje i pitanje uporabe niječnih oblika glagolskih pridjeva *trpnih* u funkciji atributa kad iza njih stoji niječni prilog ili niječna neodređena zamjenica, smatrajući da su konstrukcije tipa *nikad nezaboravljen* primjeri dvostruke negacije, tj. potvrdnosti. Razmatra i nijekanje pridjeva, priloga i imenica i niječnom česticom *ni*, te prefiksima *bez-*, *in-*, *dis-* i *a-*. U okviru relevantnih teorija autorica razmatra njihovu sintaktičku, semantičku i pragmatičku vrijednost. Drugu grupu inherentno niječnih riječi čine one koje ne sadrže u sebi niječni morfem, ali imaju negativno značenje (npr. *zabraniti, sumnjati*), pa ne zahtijevaju uz sebe rečeničnu negaciju, nego glagol u potvrdnome obliku (npr. *Zabranio mu je da ne dođe.*). Autorica navodi da će pojava rečenične negacije uz takve glagole rezultirati dvostrukom negacijom, tj. potvrdnošću (npr. *Sumnjam da neće doći.*).

Razmotrivši definiciju ekspletivne negacije u relevantnoj literaturi, Irena Zovko Dinković navodi načine njezina izražavanja u hrvatskome jeziku te detaljno razma-

tra njezinu semantičku i pragmatičku vrijednost. Negacija koja semantički ne izražava niječnost tvori se česticom *ne*, te se pojavljuje u zavisnim vremenskim rečenicama s veznikom *dok*, u zavisnim namjernim rečenicama, uz upitni prilog *zašto*, u upitnim rečenicama s veznikom *da*, te uz priloge *malo*, *umalo*, *zamalo*, *tek što* i dr., te uz glagole *bojati se*, *strahovati*, *paziti* itd. Na pojedinim primjerima pokazuje da ekspletivna negacija nije uvijek lišena niječnoga značenja. Također napominje kako ekspletivnu negaciju zahtijevaju i izrazi tipa *malo nedostaje*, čiju analizu značenja zorno tumači paralelnim primjerima s potvrđnim parnjacima. S obzirom na zaključak da ekspletivna negacija najčešće izražava nesigurnost, hipotetičnost, tj. vjerojatnost ostvarivanja rečeničnoga sadržaja, smatra da bi je bilo prikladnije nazivati hipotetičkom negacijom.

Zasebno potpoglavlje posvećuje i odnosu negacije i kvantifikatora, u kojemu analizira mogućnosti nijekanja univerzalnih, apsolutnih i relativnih kvantifikatora, te značenjski interpretira primjere koje navodi.

Niječne neodređene izraze, koje prethodno obrađuje i u okviru negacije univerzalnih i egzistencijalnih kvantifikatora, analizira i u posebnome poglavlju, gdje se posvećuje njihovoj tvorbi, položaju u prijedložnome izrazu te semantičkoj razlici u poretku *ni + P + neodređena zamjenica* i *P + niječna neodređena zamjenica*, analizira uporabu različitih poredaka prijedloga i niječnih neodređenih zamjenica u *Hrvatskome nacionalnome korpusu*, a rezultate prikazuje tabelarno i opisno.

Posljednje potpoglavlje autorica posvećuje dvostrukoj negaciji i niječnome slaganju, usko povezanim pojavama. Smatra da dvostrukom negacijom (engl. *double negation*) u hrvatskome treba tumačiti samo one primjere u kojima dvije ili više niječnih riječi u rečenici rezultiraju potvrđnošću (npr. *Nije istina da mu ne vjerujem.*). Navodi primjere rečenica s dvostrukom negacijom u čijoj se glavnoj rečenici nalaze modalni glagoli *moći* ili *smjeti* utvrđujući njihovo značenje. Na različitim primjerima analizira i ostala značenja karakteristična za ovu pojavu, a razmatra i motive za uporabu dvostruke negacije. Dotiče se i problema teškoće procesiranja više od dvije logičke negacije u jednoj rečenici kada jedan niječni izraz ima doseg nad drugim. Uporabu dvostruke negacije u hrvatskome uspoređuje s engleskim jezikom, u kojemu ona može rezultirati potvrđnošću ili niječnošću, s tim da standardni engleski jezik dopušta samo dvostruku negaciju koja rezultira potvrđnošću. Za razliku od engleskoga jezika, u kojemu dvostruke ili višestruke negacije koje rezultiraju jednom logičkom negacijom nisu gramatičke, hrvatski jezik dopušta pojavu niječnoga slaganja (engl. *negative concord*), npr. *Chico nigdje ni s kim ne pleše*. Autorica zamjećuje da se ta pojava u hrvatskoj jezikoslovnoj literaturi pogrešno nazivala dvostrukom negacijom. Pojavu niječnoga slaganja promatra s obzirom na mogućnost uporabe *ni*-riječi u okružju neniječne polarnosti, na uporabu *ni*-riječi kao niječnih kvantifikatora, na mogućnost izostavljanja *ni*-riječi u rečenicama s niječnim slaganjem, tj. zamjenjivanjem potvrđnim parnjakom, te s obzirom na pojavu *ni*-riječi uz glagolsku negaciju, što je slučaj u hrvatskome, ali ne i u engleskome. Također razmatra i uporabu *i*-riječi te složenih neodređenih izraza s prefiksom *ne-* (npr. *netko*, *nešto*) na mjestu *ni*-riječi (npr. *Nikad nisam poželio išta / ništa slično tomu.*). Autorica zaključuje kako u hrvatskome jeziku

neodređeni izrazi u okružju surečenične negacije postaju *ni*-riječi, koje mogu biti niječni kvantifikatori i kada nisu u okružju negacije. S obzirom na to da se ne pojavljuju u ostalim polariziranim okružjima, drži da se ne mogu smatrati jedinicama niječne polarnosti. Tada se rabe *i*-riječi. Za razliku od hrvatskoga, engleski se neodređeni izrazi u okružju surečenične negacije ponašaju kao jedinice niječne polarnosti koje se pojavljuju i u ostalim polariziranim kontekstima, a *n*-riječi (npr. *nobody*) niječni su kvantifikatori.

2.5. Peto poglavlje

Peto poglavlje (*Zaključak*) donosi sistematičnu i uvjerljivu sintezu svih relevantnih spoznaja o negaciji u jeziku iznesenih u prethodnim poglavljima. Irena Zovko Diković u završnome dijelu svoje knjige koncizno izlaže relevantne informacije, stavove i zaključke o samoj negaciji kao predmetu istraživanja u logici i jezikoslovlju, o formalnim i funkcionalnim pristupima u jezičnim teorijama, o davanju važnosti položaju niječne riječi u proučavanjima te o njezinu dosegu i interakciji s pojavnostima poput modalnosti i informacijske strukture. Sažeto i sustavno izlaže zaključke o sličnostima i razlikama u načinu izražavanja rečenične negacije u engleskome i hrvatskome usredotočujući se na finitni glagol, izražavanje negacije sintaktičkim načinom i morfološkim sredstvom, što je zajednička karakteristika hrvatskoga i engleskoga jezika. Zajedničkim problemom vidi neslaganje oko razvrstavanja niječnica *not* i *ne* kao vrsta riječi, koje se često smatraju priložima. U nastavku završnoga dijela iznosi posebnosti hrvatskoga kao slavenskoga jezika u odnosu na engleski jezik (glagol *ne-mati*, slavenski genitiv, imperativni oblici *nemoj*, *nemojmo* i *nemojte*). Izlaže o razlikama u položaju negacije te o razlikama u izražavanju dosega i strukture fokusa u hrvatskome i engleskome jeziku te sažeto iznosi i sličnosti i razlike glede odnosa negacije i modalnoga glagola, negacije i kvantifikatora, izražavanja sastavničke negacije i tvorbe inherentno niječnih riječi. Podsjeća na to da se najveća razlika očituje u ponašanju neodređenih izraza u okružju rečenične negacije. Zaključuje da je, sa sintaktičkoga gledišta, jedino univerzalno svojstvo negacije prisutnost u svim jezicima, djelovanje na razini rečenice te vezanost uz finitni element. Utvrđuje i kako još uvijek ne postoji sintaktička teorija koja bi na zadovoljavajući način objasnila istodobnu univerzalnost i raznolikost negacije u jeziku. Na kraju zaključnoga dijela autorica izražava nadu da će knjiga pridonijeti opisu i razumijevanju negacije u hrvatskome pomoću usporedbe s engleskim.

3. Zaključak

Knjiga *Negacija u jeziku: Kontrastivna analiza negacije u engleskome i hrvatskome jeziku* predstavlja temeljito znanstveno opažanje negacije u engleskome i hrvatskome jeziku, utemeljeno, prije svega, na funkcionalnim pristupima, koji morfosintaksu tumače s obzirom na semantički i pragmatički aspekt uporabe jezika. Vrijednost je knjige golema i utoliko što predstavlja prvi sustavan prikaz negacije i njezinih obi-

lježja u hrvatskome jeziku. Analiza negacije u hrvatskome počiva na utvrđivanju primjenjivosti postavki važnijih teorija formalnoga i funkcionalnoga usmjerenja o negaciji u engleskome jeziku. Teoretske postavke autorica sažeto prikazuje i tumači te na primjerima zorno upućuje na vrijedne opise i zapažanja pojedinih pojava, ali i na nedorečenost i neprihvatljivost pojedinih teorija, dolazeći do vrlo zanimljivih i relevantnih spoznaja o negaciji u obama jezicima. Pojedine pojave ilustrira i primjerima iz drugih jezika (npr. ruski, poljski, češki, makedonski, španjolski) uklapajući tako opis negacije u hrvatskome u širi jezični kontekst. Analiza posebnosti hrvatskoga kao slavenskoga jezika u odnosu na engleski jezik s gledišta negacije vrijedan je prilog ne samo sintaksi i semantici negacije nego i opisu pojedinih pojava u hrvatskome jeziku, kao što su uporaba glagola *nemati*, slavenski genitiv, niječni imperativni oblici itd. Vrlo je vrijedno i to što autorica jasno, teorijski utemeljeno i oprimgjereno razlučuje pojave dvostruke negacije i niječnoga slaganja, koje su u hrvatskim gramatikama i priručnicima dosad bile obrađivane pod pojmom dvostruke negacije.

Građa je predstavljena jasno i pregledno te na znanstveno utemeljen način, a autoričin je stil koherentan, živ i uvjerljiv.

S obzirom na vrijedne rezultate istraživanja i poticaj za daljnja opažanja i proučavanja negacije u prirodnim jezicima, negacije u hrvatskome jeziku i usporedbu s drugim jezicima, na svoju preglednost i jasnoću te na koherentnost i živost stila, knjiga Irene Zovko Dinković bit će korisna struci te studentima filologija, posebice kroatistima i anglistima.